

קול צופיד

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

אמור - תשנ"ט - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : אמור

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשנ"ט.

ספירת העומר לנשים

הזכרנו כמה וכמה פעמים שהנהגת "שעון קיץ" גורמת לתקלות רבות ומעוררת שאלות הלכתיות ובימים אלו צריך להתייחס לתפילה בערב שבת לפני השקיעה ובפרט בימי ספירת העומר. השאלות הן האם ניתן להתפלל ערבית של שבת מפלג המנחה והלאה, האם אפשר לקדש ולאכול מיד, האם צריך לחזור על קריאת שמע, ומה עם ספירת העומר.

תפילת ערבית מפלג המנחה

הגמרא במסכת ברכות (כז, א) מדברת על שיטת רבי יהודה וחכמים כתוב במשנה (שם כו, ב) "תפלת המנחה עד הערב, רבי יהודה אומר עד פלג המנחה". שואלת הגמרא האם הלכה כרבי יהודה ומביאה הוכחה מרב שהרי "רב מצלי של שבת ערב שבת מבעוד יום, ואם כן - שמע מינה הלכה כרבי יהודה". והגמרא מקשה הרי "רב הונא ורבנן לא הוו מצלו עד אורתא", סימן שאין הלכה כרבי יהודה שהרי הם התפללו בלילה. (ואמנם אפשר היה לומר שאין הכרח שהם לא סוברים כר"י, שהרי הם התפללו בלילה אבל אפשר להתפלל לפני כן, אך נשמע מהגמרא שהם הקפידו להתפלל דוקא בלילה ולא מפלג המנחה). ומסקנת הגמרא "השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, דעבד כמר עבד, דעבד כמר עבד". היינו מי שיעשה כחכמים יעשה, ומי שיעשה כר' יהודה יעשה.

ובשולחן ערוך (רלג) כתב מרן: "ואסיקנא דעבד כמר - עבד, ודעבד כמר - עבד, והוא שיעשה לעולם כחד מנייהו. שאם עושה כרבנן ומתפלל מנחה עד הלילה שוב אינו יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה...". ואם עשה כר"י ומתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה צריך להזהר שלא יתפלל מנחה באותה שעה וכו'.

קידוש מוקדם?

הגמרא הביאה את ההוכחה לשיטת רבי יהודה מרב שהתפלל של שבת בערב שבת מתי התפלל רב? הסביר רש"י "שקיבל עליו שבת מבעוד יום". ובד"ה שמע מינה כתב רש"י "כר"י סבירא ליה דאמר מפלג המנחה אזיל ליה זמן תפילת מנחה ועייל ליה זמן תפילת מנחה". אמרה הגמרא (כז, ב) האם רב גם קידש על היין לאחר שהתפלל? והשיבה שאכן "מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס" וכך היא ההלכה.

ק"ש מוקדמת?

נחלקו הראשונים האם תפילתו של רב מבעוד יום מפלג המנחה שסובר כר"י כללה ק"ש ויצא בה ידי חובה? מחלוקתם של רש"י ותוס' בענין זה היא מחלוקת יסודית ביותר האם משמעות התפילה לפי רבי יהודה מפלג המנחה היא שאפשר להתפלל ערבית מוקדם ותו לא. או שמפלג המנחה זה כבר נחשב ללילה לפי רבי יהודה לכל דבר ואפשר לקרא ק"ש עוד מפלג המנחה.

שיטת רש"י

המשנה הראשונה בברכות שאלה "מאימתי קורין את שמע בערבית" - בשעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתם". הסביר רש"י: "ומקמי הכי לאו זמן שכיבה, לפיכך הקורא קודם לכן - לא יצא ידי חובתו. אם כן, למה קורין אותה בבית הכנסת? כדי לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה... ולפיכך חובה עלינו לקרותה משתחשך, ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יצא".

שיטת התוספות

התוס' הקשו על דברי רש"י, ואומרים אם לא יוצאים ידי חובה מפלג המנחה אז לא יקראו כלל את ק"ש ולא את ברכותיה ויאמרו דברי תורה אחרים.

והם סוברים שאכן לפי רבי יהודה מפלג המנחה זה כבר נחשב ללילה ואז מתחיל זמן ערבית, ואכן ק"ש זו היא עיקר, וק"ש על המטה היא רק מפני המזיקין.

אם כן מה שנאמר בגמרא בהלכה וכן בשולחן ערוך "דעבד כמר עבד". לפי רש"י פוסקים הלכה כרבי יהודה רק לענין תפילת ערבית אבל ק"ש צריך לקרוא גם בזמן "בשכבך", ולפי התוס' זה גם לענין ק"ש ויוצאין ידי חובה בק"ש שבתפילה מוקדמת. וכתבו התוס' שלהתפלל מנחה כרבנן אחרי פלג המנחה, ומיד ערבית כרבי יהודה אלו שתי קולות דסתרי אהדי ועל כן יש לנהוג או כרבי יהודה או כרבנן.

יש בתי כנסת שבאופן קבוע מתפללים מנחה לפני פלג המנחה וערבית לאחר פלג המנחה.

ומרן הבית יוסף (בסי' רלג) כתב הרי יש נוהגים להתפלל גם מנחה וגם ערבית אחרי פלג המנחה - איך מותר להם לעשות כך הלא תרתי דסתרי הם? ואמר שבציבור מקילים דהיינו בציבור אפשר להקל להתפלל מנחה וערבית אחרי פלג המנחה וקודם השקיעה (ועיין מש"ב ס"ק יא).

גאון עוזנו ותפארתנו הבן איש חי זיע"א כתב (פרשת ויקהל) שיחיד שמתפלל בבית (אם לא מרגיש טוב וכדומה) אינו יכול לעשות כתרי קולי ואם התפלל מנחה לאחר פלג המנחה, לא יתפלל ערבית אלא עד צאת הכוכבים. ועל כל פנים אם הוא

קול צופיך

מִרְנָה הַרְבֵּה לְצִיּוֹן הַרְבֵּה הַמְקוּבֵּל הָאֵל-לֵקִי
הַרְבֵּה מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

אמור - תשנ"ט - מאת מִרְנָה הַרְבֵּה לְצִיּוֹן הַרְבֵּה מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

יישוב שיטת הרמב"ם

על כל פנים קשה לשיטת הרמב"ם כאמור מדוע אפשר לעשות קידוש - שהוא מדאורייתא בזמן תוספת שבת שזה מדרבנן, ומה גם שהשולחן ערוך לא פסק כך.

בשולחן ערוך (רסז, ב) כתוב: "מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול ובפלג המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפילת ערבית ולאכול מיד".

ועוד, הרמב"ם לא כתב שאפשר לאכול מיד, הוא רק כתב שצריך לעשות קידוש כמעט לפני השקיעה אם נאמר שלפי הרמב"ם יעשה קידוש וימתין עד הלילה ואז יאכל, איך אפשר לצאת קידוש בלי סעודה מיד? לכן אמר רש"י וכן כתב השולחן ערוך שיאכל מיד.

שאל מִרְנָה הַרְבֵּה לְצִיּוֹן הַרְבֵּה מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל (שם) הרי אסור לאכול כבר חצי שעה לפני זמן קריאת שמע? ותוך מאחר וקרא ק"ש אחרי פלג המנחה בזה סומכים על ר"י.

הקשה המגן אברהם על הבית יוסף שכאילו נעלמו ממנו חלילה דברי הרא"ש שרב אכל חצי שעה לפני זמן ק"ש וקרא ק"ש בלילה (סי"ב). ובסי"א א' הביא סברת המרדכי (פ"ב דמגילה) כתב "דמ"ד תוספת שבת דרבנן אפי"ה יוצר משחשיכה בקידוש זה. כיון דבשעה שמקדש יבא אח"כ לחיוב דאורייתא ע"ש שהאריך". וע"ז הקשה המג"א שם מקטן אינו מוציא את הגדול הרי בסוף יגיע זמן חיוב לקטן. ואח"כ הביא את סברת השלי"ה בשם ס"ח (סי' רסז) דמ"מ צריך לאכל כזית בלילה כדי לקיים ג' סעודות בשבת. וכ"כ הבי"ח בסי' תע"ב וכו' "אבל בתוס' ורא"ש משמע דיכל לגמור סעודתו מבעוד יום" היינו לפני הלילה בפלג המנחה. והוסיף וכן כתב הת"ה סי' ח' וכ"מ מרי"ו ח"א "וטעמא דאחר פלג המנחה חשיבנן לילה. ומ"מ טוב להחמיר".

אבל בב"י (סי' רסז) שרק מצה אוכלים משתחשך דאיתקש לפסח "אבל אכילת שבת נראה שיכל לאכל אפילו בזה הזמן" וכן כתב הב"י (בסי' רע"א) "וכתב הרשב"א בר"פ תפילת השחר בשם רבינו האי והראב"ד דהא דאמר שמואל מתפלל אדם של שבת בע"ש ואומר קידוש על הכוס. מיד קאמר ואפילו קודם שתחשך ומותר לאכל בשבת ע"י קידוש זה".

לכאורה גם הב"י וכן הבי"ח מבינים שמדברי הרמב"ם (פרק כט, הלכה יא) מקדש ואוכל, ואפילו מפלג המנחה ולא כמו שאנו רוצים להבין בדברי הרמב"ם שרק זמן מועט לפני החשיכה.

רוב הפוסקים מבינים מהרמב"ם אפילו שאין דין תוספת שבת מהתורה מדרבנן יש. וע"כ התוספת של דרבנן מועיל לדאורייתא. וכ"כ הבא"ח (בראשית ש"ש אות ג) וכ"כ ברב ברכות (ערך פדיון) כדלהלן. והביא שם את דברי המג"א הנ"ל ומה שמקשה עליו משם חידושי רעק"א שמכ"מ פ"ה מהלכות ק"פ הלכה ז' מבואר דלא כמרדכי הנ"ל.

חולה וקשה לו לעמוד זמן רב אפשר להקל לו לעשות כשתי הקולות.

והוסיף מה שכתב בספרו מקבציאל - שלצערנו הספר לא הגיע לידינו וחבל על דאבדן - שלאשה אפשר להקל להתפלל מנחה וערבית אחרי פלג המנחה כיון שהיא טרודה בענייני הבית, והרי זה שעת הדחק. אך כאמור מלכתחילה יש להשתדל להתפלל כשיטה אחת כשהוא בביתו, עיי"ש.

הקידוש

נחזור לשאלה לגבי הקידוש, הרמב"ם חידש חידוש גדול (פרק ג מהלכות תפילה הלכה ז) "ויש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שבת בערב שבת קודם שתשקע החמה. וכן יתפלל ערבית של מוצאי שבת בשבת לפי שתפלת ערבית רשות אין מדקדקין בזמנה. ובלבד שיקרא ק"ש בזמנה אחר צאת הכוכבים".

ראשית ראינו שהרמב"ם סובר כרש"י ולא כהתוס', שהרי כתב שצריך לקרוא ק"ש פעם שניה. הקשה הלחם משנה (והאריך בהסברת הענין ע"ש) מדוע הרמב"ם כתב טעם להקדמת התפילה "לפי שתפלת ערבית רשות - ולכן - אין מדקדקין בזמנה". היה צריך לומר שהלכה כרבי יהודה שאפשר להתפלל מזמן פלג המנחה? ועיי"ש שהאריך.

ביאור שיטת הרמב"ם

אלא, באמת יש לרמב"ם שיטה מיוחדת ועקבית ולא במקרה כתב טעם זה. שהרי בהלכות שבת, כתב הרמב"ם על קידוש מבעוד יום: "יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום אף על פי שלא נכנסה השבת, וכן מבדיל על הכוס מבעוד יום אף על פי שעדיין היא שבת. שמצות זכירה לאמרה בין בשעת כניסתו וציאתו בין קודם לשעה זו כמעט" (פרק כט הלכות שבת הלכה יא).

כלומר, לרמב"ם היה קשה על עצמו, שהרי הוא סובר שקידוש בליל שבת והבדלה במוצאי שבת חיובם מדאורייתא (שם הלכה א וראה במגיד משנה) והוא סובר שאין תוספת שבת מדאורייתא אז איך אפשר לקדש קידוש דאורייתא מקודם זמן שבת???

לכן כתב הרמב"ם שאמנם כתוב "זכור את יום השבת לקדשו" אבל מצות זכירה זו היא "קודם לשעה זו כמעט". כך הרמב"ם לא סובר כרבי יהודה בכל דבר ועל כן ערבית אפשר להתפלל מפלג המנחה מדין תפילת ערבית רשות, אבל קידוש צריך להיות כמעט לפני השקיעה.

אך לפי רש"י אפשר לקדש מבעוד יום ולא כמעט לפני השקיעה.

אכן לשיטת רש"י אין קושיה שהרי הוא סובר שתוספת שבת מדאורייתא, ועל כן מותר לקדש קודם לכן.

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

אמור - תשנ"ט - מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי זְצוּק"ל

בבין השמשות אומר לו אתמול היה כך וכך, ומשמע מהשולחן ערוך (תפס) שאם שאל לפני בין השמשות יכול לומר לו היום יהיה כך וכך (שם עמוד ר"י סעי' יח).
אך הרב אורח חיים כתב וכן כתב בשו"ע הרב, וכן בכה"ח שכבר מפלג המנחה אם נשאל כמה היום לעומר יאמר אתמול היה כך וכך (שם. ר"ז סי' תפט, סעי' טו; כה"ח ס"ק נב).

ספירת העומר בליל שבת

מי שהקדים והתפלל בערב שבת ערבית מבעוד יום וקידש ועשה סעודה כשיגיע צאת הכוכבים שהוא כחצי שעה אחר שקיעת החמה יספור העומר. ואם לא קידש עד ששקעה החמה, לא יכול לקדש ולאכול שהרי אסור לאכול חצי שעה לפני זמן ברכת העומר (שם עמוד ר"א). מה יעשה? כתב הבא"ח שתי אפשרויות:

א. יברך יאכל לחם פחות מכביצה, ילמד תורה עד צאת הכוכבים. יברך על העומר וימשיך לאכול.
ב. יעמיד שומר להזכירו בזמן צאת הכוכבים שהוא צריך לברך ולספור ספירת העומר.

ספירת העומר מבעוד יום

כתוב במחזור ויטרי (חלק א, עמוד 301) רבי התפלל ערבית ביום ולא רצה לברך העומר עם אחרים כי היה דואג שמא יעשה ברכה לבטלה אבל ספר איתם ללא ברכה והיו תמהים למה? אמר שמא אשכח אהיא קרח מכאן ומכאן.

רבו של המחזור ויטרי הוא רש"י וקשה לשיטת רש"י דוקא ערבית אפשר להתפלל קודם השקיעה אבל קריאת שמע צריך לקרוא בלילה ולכאורה דין ספירת העומר כדן קריאת שמע ואם נאמר שרש"י סבר כתוספות שסוברים שלכל ענין פלג המנחה הוי לילה אם כן הרי יצא ידי חובה במה שספר ואיך יכול לברך שוב משחשיכה.

הרשב"א (בתשובה רלה) הביא את דברי המחזור ויטרי ותמה מאוד איך יתכן לומר כך בשם רש"י וכתב ואני תמה אם אמרה הרב ז"ל ואם אמרה אחר בשמו תלה בוקי סריקי דכל שמבעוד יום לא עשה ולא כלום ואיך עומד ביום ראשון וסופר יום שני ואם סובר שאחר פלג המנחה לילה איך חוזר ומברך אחר כך הרי יצא ידי חובה קודם. ולכן כתב הרשב"א לא נראה שרש"י אומר כן ולא הרב חתום עליה.

הבית יוסף הביא (בסימן תפט) את האבודרהם שהביא את דברי מחזור ויטרי הנ"ל וכתב בהמשך אבל כתב הרמב"ם (הלכות תמידים ומוספים פרק ז, הלכה כה) אם מנה ולא ברך יצא וכן עיקר לפיכך צריך להזהר מי ששואל אותו חבירו כמה ימי הספירה שיאמר לו אתמול היו כך וכך שאם אומר לו היום כך וכך נמצא שכבר מנה ואינו יכול לחזור ולמנות בברכה ודוקא כשהגיע זמן הספירה דהיינו בין השמשות אבל אם שאל אותו מבעוד יום יאמר לו כמה יהיה לנו מהספירה זה הלילה

אולם הטי"ז (בסי' רצא, ס"ק ו) כתב והביא את דברי ס"ח (סי' רסט) וכן את דברי רש"י שלא אכל בליל שבת עד הלילה. ואח"כ כתב "ול"י כיון דתוספת מחול על הקודש הוא דאורייתא ע"כ יצא שפיר אפילו גמר קודם לילה". וא"כ לכאורה יצא למג"א תוספת מדרבנן וע"כ טוב להחמיר כמו רש"י ולאכול כזית בלילה. ולט"ז שתוספת שבת מדרבנן לכתחילה יכול לאכול אחרי פלג המנחה וא"צ לילה (ועיין מש"ב רסז, ס"ק ה; וכה"ח שם ס"ק ו-ז; ותרוה"ד סי' א; וביאור הגר"א ס"ק ב-ג שמשמע הסובר כר"י לא רק לענין תפילה בלבד אלא לכל גם לסעודת שבת).

קטן שנעשה בר מצוה בליל שבת

יש חקירה של הבן איש חי ברב ברכות בערך בר מצוה (שחברה כשהיה צעיר) אם ילד נולד בט"ו באייר, וט"ו באייר זה ליל שבת האם יכול להתפלל לקדש ולאכול מוקדם? שהרי בליל ט"ו הוא נעשה בר מצוה, והביא את דברי הכסף משנה לקטן שהגדיל בין פסח ראשון לשני לענין הקרבת קרבן פסח ע"ש. ועל כן כתב שיש לכתחילה להורות לקטן שהגדיל בליל שבת לבלתי יקדש עד ליל ודאי, וכתב שם ודין זה לא מצאתי שום מקום אך נראה שהוא מוכרח. וכן כתב בבא"ח (בראשית ב') שימתין ואין בזה לא טרחא ולא הפסד.

מצוה שנעשתה כשהיה קטן

חקירה שניה בדומה לזה (שם בערך פדיון), היא קטן שאביו לא פדאו ובגיל 10 הלך הקטן ונתן לכהן חמשה סלעים לפדות את עצמו - ובגיל שלוש עשרה ויום אחד הוא אומר לעצמו עכשיו הוא בר מצוה, האם יקיים שוב את מצות הפדיון?
או אדם שכר דירה בחו"ל ומין הדין קובע מזוזה בברכה לאחר 30 יום, אם קבע ביום הראשון - נגיד לו שלאחר 30 יום יוריד ויברך שוב? עיי"ש.

סיכומם של דברים

אפשר להתפלל לקדש ולאכול לאחר פלג המנחה לפני השקיעה ויוצאין ידי חובת קידוש וסעודת שבת גם אם סיים מבעוד יום (וזה לפי התוס' והרא"ש ולא כהרש"ל). והחמיר לקדש בלילה ממש תבוא עליו ברכה ומיד יאכל, ומי שמתפלל מבעוד יום לא יקדש וימתין עד הלילה לאכול אלא יסמוך קידוש לסעודה ואם קורא בזמן שבינתיים את כל סדר ליל שבת "אתקינו סעודתא" "זכור את יום השבת" וכו' זה אינו הפסק וראוי לאכל בלילה כזית לחם (בא"ח בראשית יג).

ספירת העומר

כתב הבן איש חי בהלכות ספירת העומר באורח חיים שבכל לילה יש לספור ספירת העומר תכף ומיד לאחר צאת הכוכבים (עמוד 12).
מי שנשאל על ידי חברו בערב כמה היום לעומר, אם שאל אותו

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

אמור - תשנ"ט - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ואם יזכור בלילה הרי ספירה שספר לא היתה "בזמן ספירה" כלל ועיקר לכן סופר בלילה הבא בברכה.

אמור מעתה יש כאן ספק ספיקא ספק אם הלכה כר"י שמפלג המנחה זהו לילה ממש (לפי שיטת התוס') וספק אם הלכה כר"י נגד בה"ג שממשיך לספור בברכה בלילות הבאים.

ועל כן רש"י, התפלל עם הציבור וספר עמהם בלא ברכה, ואח"כ בלילה כשזכר ספר שוב בברכה. ואם שכח לילה ויום לספור הרי עשה תנאי ואז יתכן והלכה שמפלג המנחה אפשר לספור.

למעשה יש מחלוקת כיצד מפרשין דברי מר"ן בסעי' ג' מי שמתפלל עם הציבור "מבעוד יום" מה הכוונה מבעוד יום. לדעת ה"ט"ז מדובר בבין השמשות (ט"ז ס"ק ו'). לדעת הגר"א גם כן כך. וכן לדעת שו"ע ר"ז סעי' י"ב. ורבים סוברים שפשט דברי מר"ן איירי ממש מבעוד יום מפלג המנחה. וכו' מובא בשבולי הלקט רל"ד וממחזורי ויטרי (סי' קד). דעת המג"א מתכוון לא לצאת עדיף מסתם לא מתכוון.

והחוק יוסף ט"ז וא"ר י"א ומאמר ס"ק ה' וכן נה"ש כולם סוברים כמו שלדעת ר' יהודה הוי לילה אחרי פלג המנחה כך לענין ק"ש קדוש ליל שבת ואכילה וכן ספירת העומר ועיין ביא"ל שכתב שכן דעת הלבוש. ובפרט אם נאמר שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן אין להחמיר יותר מק"ש וקידוש וסעודת ליל שבת מפלג המנחה. ועיין כה"ח (ס"ק מה-מז) ושם הביא סברת פרי"ח שאם ספר מפלג המנחה לא יצא ידי"ח.

וכן כה"ח ס"ק טל וכן משמע מפסקי התוס' מנחות (סי' קצב): "י"א דלאחר שהתפללו תפילת ערבית כיון דהוי לילה לענין ק"ש ותפילה הוי לילה גם כן לענין עומר". וכן בסי' קצד כתבו: "יש בנ"א שבעוד היום גדול סופרים בלא ברכה. ובלילה מברכין. ואין נראה דהא יצאו מספירת הראשונה דאין ברכות מעכבות והוי ברכה לבטלה" כעין קושית הרשב"א סי' רל"ה ורד"א המובא בב"י. ואם נסביר שעשה תנאי כדלעיל לכאורה הכל מתישב.

הדלקת נרות

אם אדם התפלל תפילת שבת מוקדם וחזר הביתה לפני זמן הדלקת נרות ואשתו רוצה להדליק היא אינה יכולה להדליק כיון שבעלה כבר קיבל שבת והתפלל תפילת שבת. ואפשר לבקש מהשכנים שטרם קבלו שבת מוקדם שהם ידליקו.

יהי רצון שתפסק הנהגת "שעון הקיץ" שגרמה לקשיים הלכתיים, ונקיים כולנו את מצות תפילה וק"ש, קידוש וספירת העומר כהלכתן ובזמנן, אכ"י"ר.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

יכול לומר לו כך וכך הם ואין בזה חשש עד כאן לשונו. נראה מהאבודרהם שחולק על המחזור ויטרי.

ומקשה הגהות על מחזור ויטרי ולכאורה דברי השולחן ערוך סותרים זה את זה ששם בסעי' ג' פסק מר"ן "המתפלל עם הציבור מבעוד יום מונה עמהם בלא ברכה ואם יזכור בלילה יברך ויספור" - אם כן פסק בדברי המחזור ויטרי שיכול לספור מבעוד יום ואילו בסעיף ד' כתב "מי ששאל אותו חברו... יאמר לו אתמול היו כך וכך שאם יאמר לו היום כך וכך אינו יכול לחזור ולמנות בברכה... אבל קודם בין השמשות כיון שאינו זמן ספירה אין בכך כלום".

לכאורה מר"ן סתר עצמו בשני פסקים אלו שכאן כתב שקודם בין השמשות אין בכך כלום ולעיל סעיף ג' כתב שיספור מבעוד יום עם הציבור.

ועיין במגן אברהם (סעיף קטן ז) שרצה ליישב בדברי מר"ן "ונראה לי דאזיל לשיטתו שפסק בסימן ס', סעיף ד' במצוות צריכות כוונה ואם כן יכוון בליבו אם אספור בלילה אין אני מכוון לצאת בספירה זו וכן משמע מלשון הרמ"א שכתב אם היה בדעתו שלא לצאת.

יישוב שיטת השולחן ערוך

מצד אחד כתוב בשולחן ערוך (סי' תפט, סעי' ד) שאם חברו שואל אותו כמה היום לעומר בה"ש יאמר לו אתמול היה כך וכך אבל "קודם ביה"ש כיון שאין זמן ספירה אין בכך כלום". אך מצד שני (בסעיף ג) כתוב "המתפלל על הציבור מבעוד יום מונה עמהם בלא ברכה ואם יזכור בלילה יברך ויספור כלומר אם לא יזכור בלילה יצא ידי חובתו והלא "אין זמן ספירה" כפי שכתב בסעיף ד'???

אלא יש הלכה בשו"ע להלן סעיף ח "אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר יספור בשאר ימים בברכה" שואלים כולם הרי יש כאן ספק ספיקא ספק אם ספרתי ספק אם לא ספרתי, וספק אם הלכה כר"י או לא. ואיך יברך בספק ספיקא והלא ספק ברכות להקל??? וכן הבא"ח גם הוא פוסק שבספק ימשיך לספור בברכה??? (עיין או"ח שם עמוד ר"ט, סעי' יא ועמדו רכז).

אלא רוב הפוסקים סוברים כמו ר"י שאם שכח לספור ליל ויום, סופר בלילה הבא בברכה. ורק משום דעת בה"ג חששו ואמרו שאם דילגת אל תברך.

ומעתה, יש ספק הפוך! א. ספק אם ברכת אם לא ברכת, שמא ברכת ב. ספק אם הלכה כבה"ג ועל כן במקרה זה צריך לברך!

יישוב שיטת רש"י

ועל פי תירוץ זה נתרץ גם את שיטת רש"י, שהרי רש"י התפלל עם הציבור מבעוד יום וספר עמהם, ואם יזכור בלילה, יספור בברכה, ומה זה מועיל?

אלא רש"י עשה תנאי ואמר כך, אם הלכה כר"י שפלג המנחה זה לילה ממש הרי ספרתי על העומר ויצאתי ידי חובתו, וזאת אם אשכח לספור בלילה.

